

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

A SZINYEI MERSE PÁL-TÁRSASÁG január 31-én tartotta meg évi rendes közgyűlését, melyen Beck Ö. Fülöp szobrászművész rendes tagjai sorába választotta és egyúttal az 1926. évi Szinyei-jutalmat neki ítélte. A Jánoshalmi Nemes Marcell-féle alapítvány Szinyei Merse Pál tájképfestészeti díját Egry József festőművész nyerte a Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő „Balatoni halászlók” című képével, míg a Zichy Mihály grafikai díjat Komjáti-Wanyerka Gyula grafikus művész kapta. Szinyei Merse Pál halálának hetedik évfordulóján, február 2-án délután — a Magyar Tudományos Akadémia üléstermében — folyt le a hagyományos Szinyei Merse Pál-émlékkönnep a Társaság tagjainak és igen nagy, előkelő közönségnek jelenlétében. Lyka Károlynak előnik megnyitása után Jeszenszky Sándor főtitkár terjesztette elő a Társaság múlt, 1926. évi működéséről szóló jelentését. Lovag Ybl Ervín r. tag felolvasta a díjbizottság nevében a kiadott díjakról szóló, alább szószertint közölt jelentését. Ugyancsak az emlékkönnepen olvasta fel Farkas Zoltán p. tag Zichy Mihályról szóló tanulmányát. Az emlékkönnepet a február 3-án este a Hungária-szállóban rendezett Szinyei-lakoma követte. Dr. László Bélának ott elmondott szerlegbeszédét folyóiratunk előző számában közöltük.

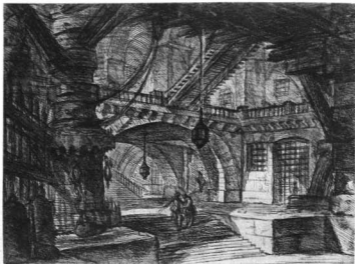
Ybl Ervín jelentése:

Szinyei Merse Pál emlékkönnepén szokta évek óta a Mester nevével elnevezett Társaság a díjakat átnyújtani az arra érdemes művészeknek. Ez idén is a Szinyei-jutalom, a Nemes Marcell-féle Szinyei-tájképfestészeti díj és a Zichy Mihály-grafikai díj esedékes. Szabályzatunk értelmében a díjakat kizáróan a Társaságon kívül álló művészeknek adományozhatjuk. Az említett három díj odaítélésének ügyét ismét két bizottság készítette elő, javaslatait a Társaság közgyűlése elfogadta és határozattal emelte.

A Szinyei Társaság e díjakat évek óta fiatalabb művészeknek szokta adományozni. Először történik ez idén e téren kivétel. Először díjaztuk a Szinyei-jutalommal olyan művész munkásságát, aki nem most repült föl talentuma szárnyain, hanem akár már régóta magasan és biztosan kering saját maga szobra útján. De a Társaság ezúttal is hű maradt elveihez, mert a Szinyei-jutalommal ekkor is a tehetség eredetiségét és fiatalágát akarta kiüntetni. Oly mester munkásságát korszorúzta meg a jutalommal, akinek leszűrt lézése, a múlt értékein nevelt öntudatos stílusérzéke nem kielt formák használatával, hanem bátor előrenézéssel kapcsolatos. A Szinyei Társaság, bár nem szokott lándzsát törni irányok

mellét, hanem csak kvalitásokat, értékeket jutalmaz, ezzel a választással mégis a magyar művészet fejlődésének lehetőségeit és szükségét tartotta szem előtt. Olyan mesternek ítélte oda az idei Szinyei-jutalmat, akinek kitüntetésével nemcsak a művész tehetősége iránt fejezte ki elismerését, hanem saját magának életképes felfogását, az alanyi szempontokat kikapcsoló, tisztán az igazi értéket becsülő, a jövőt ápoló szellemét is igazolta.

Ez a mester Beck Ö. Fülöp szobrászművész. Életkorban már meghaladta az ötvenet, munkássága pedig túl van a minden újat kísérő erjedésen. Művészete már megtisztult az egyéni stílust kereső, egyoldalú törekvésektől, már elérkezett a klasszikus nyugalom összhangjához. Két, látszólag ellentétes műfajnak: a kisméretű plaketteknek, érmekeknek és a monumentális zártságú, nagy plasztikának a művelője. Mind a kettőben azonban stílusának azonos jellemvonásai érvényesülnek. A plakettekben és az érmekekben is az összefoglaló egyszerűsége, a formák lapidáris hangsúlyozására, a világos beállításra törekszik, mint szobraiban. Mikor Beck kizsábadult a naturalismusból, érmein és plakettjein eleinte élesen tagolta az emberi test tömegét, egyes késői quattrocento mesterekhez hasonlóan minden tagot, látlelet külön hangsúlyozott, de már ekkor is megvolt összefoglaló ereje, stílusbiztosága. Később azonban felismerte a szobrászat ősi stílusörvényeit, a kőnek a feloldott formák ellen való tiltakozását, a michelangelói nagyvonalú, de szenvedelmes körütséget és ekkor céltudatos akarattal, a népszerű tetszetőséget feladva, vetette magát az igazi monumentális feladatokra. Nem aköznapiertelemben felfogott, álpáthoszos monumentális volt a célja, hanem az esetleg kis méretben is megjelenő, a kő, a márvány zárt tömbjét hangsúlyozó, csak a lényegét adó egyszerűség. Beck szobrászatának csocogástól mentes nyugalomát a kő adta meg és ezt az archaikus szilárdságot a mester intellektusa később kifinomította, harmonikusá tette. Most már nem érezzük alkotásaiban a kiélezett szándékot, most minden magától értetődő művelben. Kompozíciói, aktjai, képmászobrai, magyar karakterű kisbronzai és domborművei életteliessé, jellemzőek és stílusosak. Beck a kő, a márvány, a bronz természetét meg nem tagadva, akárcsak egy kitűnő stílusista, minden témát a legvilágosabbban, a legtökéletesebben fogalmaz. Mondani-válójában nincs véletlenszerűség. Mindent megfontoltan mérlegel, hogy az ábrázolt fej, alak, a jelenet karaktere, szelleme a legpregnánsebb formabánszhangban, határozottan jusson kifejezésre. Ezt a biggdot észlöl, de eleven szívtől vezeteti és nyugodt harmóniát zengő szobrászi

GIOVANNI BATTISTA PIRANESI:
A BÖRTÖNÖK (CARCER) CÍMŰ RÉZKARCSOROZATBÓL

GIOVANNI BATTISTA PIRANESI:
A BÖRTÖNÖK (CARCER) CÍMŰ RÉZKARCSOROZATBÓL

munkásságot koszorúzza meg Társaságunk most az Idei Színeljuttalommal. Újabb elismerés ez Beck számára az eddigi magyar és külföldi kiállítások és díjak után. Hazai múzeumainkon kívül húsz külföldi közgyűjtemény őrzi plakettjeit és érmeit.

A Színeljuttalomi díj odaítélésénél a Társaságot a szigorú értékelésen kívül szintén a modern törekvések mellett való állásfoglalás vezette. Olyan művész munkáját jutalmazta, aki megalkuvás nélkül tör magának utat előre. *Egry Józsefnek* Balatoni halászok című, a Szépművészeti Múzeum tulajdonában levő olaj-pasztelljét tüntette ki a Társaság e díjjal, mert e művész stílusában újat akaró bátorságot és ösztönös egyéni erőt talált.

Egry igazí ídképfestés. Látományszerű fényjelenségeket fest, melyeknek szétaradó, arany-sárga fluiduma eloszlatja a főd sötétségét, feloldja az eleven és élettelen testek szilárdságát és egy elvonatkoztatott színezímfóniába foglal össze mindent. A megfogható dolgok, talaj, emberek nála époló anyagtalannak, mint a fényvel telített levegő. Egy XX. századi, expresz-szionista Turnernek nevezhetjük a művészt. Nála sem árad a fény akadálytalanul, gyakran kell küzdenie gomolygó felhőkkel és sűrű köddel, hogy győzelmes sugárkévéi annál mindenhatóban törjenek elő és vibrálásukat tovább folytathassák a szilárdságtól megfosztott földön, vagy a reflexekkel teli vízfelületeken. A figurális motívumok Egry ídképein csak arra valóak, hogy mozdulataikkal a fényáradás feszültségét még jobban kifejezzék. Egry festészte a XX. század fiának igaz lelki vallomása, exaltált vágyakozás a sötétségből való kibontakozás után, ültetés a napfény káprázatú diadaléért.

A Zichy Mihály-grafikai díj igazságos odaítélése nem volt könnyű feladat. Nem mintha kevés érdemes fiatal grafikusunk lenne, hanem éppen mert a tehetségek nagy száma folytán nehézzé vált a döntés. A tavaly kiállított munkák beható mérlegelése után mégis *Komját-Wanyerka Gyula* látszott erre a legérdemesebbnek.

A 32 éves művész munkássága őszinte természetmegfigyelést, szelkes komponáló erőt, komoly készségszűréséget, technikájának beható ismeretét árulja el. Rézkarcához szépiával festett, meglepően friss ídképtanulmányokat és nagyvonalú figurális tollrajzrészleteket készít. Mindezek nem egyszer már önmagukban is befeszített alkotások. Komját-Wanyerka sokat tanult az idegen mesterektől, de a szemlélet közvetlensége: a magyar táj melankólikus költészte mindenütt kibangzik a műveiből. Külföldi kiállításokon is feltűnt már bensőséges művészte, sőt Monzában elismerő oklevelet is kapott. A Színeljuttalomi díj odaítélésénél a Zichy Mihály-grafikai díjat egyhangúan ítélte oda neki.

Beszámolónk véget ért. Hisszük, hogy a díjak odaítélése mindenkiben megnyugvást kelt. A magunk részéről pedig ismét köszönetet kell

mondanunk a Társaság azon barátainak, akik macenási áldozatkészséggel lehetővé tették az említett díjak adományozását.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM GYARAPODÁSA 1926-BAN. A Szépművészeti Múzeum gyűjteményei közül a régi képtár 1926-ban a következő öt festménnyel gyarapodott: Lorenzo Costa: A szent család Szt. Jeromossal és assini Szt. Ferencsel¹; Bartolomeo

¹ Szívesen fejez. Magyar Művészet II. évf. (1908) 10. sz. Vezeylano: Férfiképmás; Gianbattista Piloni: Magyarországi Szt. Erzsébet (dr. Baumgarten Nándor úr adományából); XVIII. századi osztrák művész (Michelangelo Unterberger?): Éva teremtése; Schöfler István: Pieta. A modern képtár részére szerzett nevezetesebb művek: 1. Elhalt magyar művészekről: Dósa Géza: A partravetettek; Ferenczy Károly: Schönherr Gyula és atyja arcképe (ösv. Mike Sándorné és Hoffmann Árpádné úrnők ajándéka); Gyárfás Jenő: Ima (Barta Károly úr adományából); Komlóssy X. Ferenc: Erdőszele (Wolfner Gyula úr ajándéka); Kozina Sándor: Ónárkép; ugyanaz: Férfiarckép (gróf Wickenburg Márk hagyományára); Ligeti Antal: Női képmás (bárá Kornfeld Mór úr ajándéka)²; Munkácsy

² Repr. Magyar Művészet II. évf. (1888) 86. old. Mihály: Tanulmány a „Falu hőse”-hez (a Szelényi-alap örök letéte); ugyanaz: Milton-tanulmány (részben cserében és a rakdári anyag értékesítéséből)³; ugyanaz: Munkácsy

³ Repr. u. o. 86. oldal. Mihályné arcképe; ugyanaz: báró de Marches arcképe; Paál László: Borús idő (a Szelényi-alap örök letéte); ugyanaz: Felhős táj. 2. Élő magyar művészekről: Balló Éde: Than Mór arcképe; Bató József: Vasárnap este; Egry József: Vihar után⁴; ugyanaz: Balatoni halá-

⁴ Repr. u. o. 85. oldal. szok; Kernstok Károly: Fiatal hölgy arcképe (Mocsányi Ödön úr ajándéka); Márffy Ödön: Az anya⁵; Rippi-Rónal József: Ónárkép;

⁵ Repr. u. o. 84. oldal. ugyanaz: Szomorúság; Szüle Péter: Zsuzsanna és a két öreg (bárá Hatvani Ferenc úr ajándéka); Thorma János: Ipolyaszedés (a művész ajándéka)⁶; Tormal Gyula: Női arckép⁷; Vaszary János: Ébredés (Barta

⁶ Repr. u. o. 80. oldal. Károly úr adományából). Külföldi művésztől: Adolf Menzel: Prédikáció a köseni erdőben.⁸

⁸ Repr. u. o. 84. oldal. A régi szoborgyűjtemény Leonhard Kernek a Három gráciát ábrázoló faszobrával gyarapodott.⁹ A modern szoborgyűjtemény gyara-

⁹ Repr. u. o. 48-9. oldal. podásából Kisfaludi-Stróbl Zsigmondnak Venczell Béla ábrázoló bronz meliszobrárt.¹⁰

¹⁰ Repr. u. o. 47. oldal. Medgyessy Ferencnek Anya című márvány-

GIOVANNI BATTISTA PIRANESI: A FONTANA DI TREVÌ. Róma, 1751

GIOVANNI BATTISTA PIRANESI: CAPRICCIO. Rézkarc. 1744—45 körül

szobrárt¹¹ és Pásztor Jánosnak Fájdalom című

¹¹ Rept. sz. o. 267. oldal.

terraccotta-szobrárt,¹² továbbá Beck Ö. Fülöp,

¹² Rept. sz. o. 43. oldal.

Esőő Erzsébet és Telcs Ede magyar művészek, J. C. Chaplain, A. Charpentier, M. A. L. Coudray, Benno Elkan, H. Hahn, A. Hildebrand külföldi művészek érmeit és plakettjeit kell említeni. A *grafikai kabinet* gyarapodásából a következő jelentékenyebb műveket emeljük ki: 1. Elhali magyar és Magyarországon működött művészekről: Canzi Ágost: Ónarckép és 22 egyéb vízfestmény-karikatúra; Liezen-Mayer Sándor: Borromeo Szent Károly beteget kezel gyógyli (krétarajz); Raab, Georg: Női képmás (víz); Simó Ferenc: Férfiképmás (víz.); Zichy Mihály: Falusi ház (víz.); ugyanaz: Tanulmány az ember trapézálódhoz (tollrajz). 2. Élő magyar művészekről: Csánky Dénes: Földek (víz); Deák-Ébner Lajos: 4 kompozícióterv (Balassa Istvánné úrnő ajándéka); Herman Lipót 12 rajza és vízfestménye (a művész ajándéka); László Fülöp: Ifjúkori vázlatkönyv (dr. Polatsék Elemér úr ajándéka); Réti István: Ónarckép 1913-ból (szénrajz). A régi rajzok gyűjteménye Jan Lyss (Liss) Parasztlakodalom című, a művészek a Szépművészeti Múzeumban levő festményéhez vázlatként készült lavírozott tollrajzával gyarapodott.

A MAGY. KIR. JÓZSEF-MŰEGYETEMEN az 1926/27. tanév II. félévében a következő művészeit vonatkozású előadások tartatnak: *Wälder* Gyula: Ókori építéset. Ugyanó: Építőművészeti enciklopédia. *Möller* István: Középkori építéset. *Dr. Kotsis* Iván: Újkori építéset. Ugyanó: Termővészeti. *Dr. Hüttl* Dezső: Újkori építéset. Ugyanó: Épületek tervezése és berendezése. *Nádler* Róbert: Étkiménytan. Ugyanó: Alakrajz. Vízfestési gyakorlatok. *Bory* Jenő: Mintázás. *Csányi* Károly: Képzőművészetek története. *Huszka* József meghívott előadó: Magyar díszítő motívumok (a magyar ornamentika fejlődés-története). *Dr. Lux* Kálmán magántanár: Magyarország középkori várai. *Dr. Lechner* Jenő c. rkiv. tanár: Az építés története Magyarországon a XV—XIX. századokban. *Tóry* Emil c. rkiv. tanár: A római Szent Péter-templom építési korszakainak története. *Kertész* K. Róbert magántanár: Kelet-Ázsia építőművészete. *Jaschik* Álmos: Művészeti betűvetés.

A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEMEN: *Dr. Felvinczi Takács* Zoltán: Kelet és Nyugat művészete.

KIÁLLÍTÁSOK

Január 13-án nyílt meg az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat magyar téri és életképiállítása:

ugyanezen hó 14-én *Bayer Ágost, B. Koszits* Hilda, *Hessky Iván, Horvai Ilona, Károly Andor, Nagy László és Rozek Cölesztin* festőművészek, *Keresztényi Pál és Kóbor G. Henrik* szobrászművészek, valamint *Bruzer Meláné* iparművész gyűjteményes kiállítása a Magyar Nemzeti Szalonban;

23-án *Hatvany Ferenc báró, Iványi-Grünwald Béla, Mattyasovszky-Zsolnay László, Márk Lajos és Simkovic Jenő* festők, *Kisfaludi-Siróbi Zsigmond* szobrászművész gyűjteményes tárlata az Ernst-Múzeumban;

Január 30-án a Nemzeti Szalon LIV. csoportkiállítása *Csabai Ékes Lajos, Jakab Ödön, Szigethy István* festőművészek, *G. Raidl Ida, Magyar-Mannheimer Nelly és Szuly Angéla* festőművésznők, valamint *Gádor István* szobrászművész műveiből;

Január 31-én nyitották meg Párisban Bernheim-Jeune szalonjában Korányi Frigyes báró követünk és Arsène Alexandre úr, szépművészeti felügyelő *Frank Frigyes* festőművésztünk erős sikert aratott kiállítását. Ugy Arsène Alexandre úr a Figaro-ban, mint Thiebault-Sisson a Le Temps-ban, Tabarant a L'Oeuvre-ben, Maurice Barbelieu a L'Homme Libre-ben, G. J. Gros a Paris-Midi-ben, a The Chicago Tribune párisi kiadása, a The Paris Times rokonszenves hangon foglalkoznak Frank Frigyes műveivel; A. Warnaud pedig a Comodia-ban közölt méltányos cikkében Frank „A három grácia és festőjük” című képének reprodukcióját is hozza.

ADATOK A HAZAI ÉPÍTÉSZEZ XVI. SZÁZADI TÖRTENETÉHEZ. II.

HERCULES építész (magister muralorum, architectus) hat közművel Léva erődítésére küldetvén, Bécsben, 1556. márc. 4-én a magyar kamarától a Pozsonyba való utazás költségére 2. a szolgálat díjazása fejében pedig 13 frot vet fel.

Orsz. Láb. Kincst. o., Lymbus, series II. saec. XVI. fasc. 18. 1566. márc. 4-ől Hercules nyagája.

FERABOSCO (FERABOSCHKO, VERABOSCO) PÉTER kir. építész (architectus regius; magister, superintendens aedificiorum; Baumeister) a királytól 1561 márciusában megbízást nyert, hogy a pozsonyi várban néhány épületet emeljen. Az év végén ő és Köibel Benedek kir. építész a győri építkezések vizsgálatára küldetvén, a pozsonyi várban az 1561. év folyamán történt építkezéseket Rogiole(?) Zsigmond, Telhalmer István, Prandauer Rupert, Doblus Jakab, Wilt János és Pflcker Jakab közművesek és kőfaragók bejöttével 1562. jan. 7-én feltűvizsgálák. E vizsgálat alapján az eddig végrehajtott építkezéseket 1672 r. ftra. a jan. 9-én megaszt vizsgálat alapján pedig Gratiol Donát közművesnek és

¹ Első kiütényen a folyóirat második (1926) évfolyamában a 242-243. old.

Sartzo Ferenc kőfaragónak ugyanílt teljesített munkáját 325, illetve 434 r. frira becsülték. A várban még végrehajtandó helyreállításai munkálatokról kevéssel utóbb, február 16-án Bécsből keltezett részletes jelentést tettek, amelyben a kapu feletti levő tanácssteremben, a kápolnában, az új palotában, ennek lépcsőjén, Károly főherceg lakosztályában, a régi kúton és a vízfogón, valamint a szőlők felé néző, fából készült épületen kisebb-nagyobb, összesen 1119 r. frtot kitevő javításokat javasoltak. A király e javaslatoknak az ő és Károly főherceg lakosztályára vonatkozó része végrehajtásáért már tavasszal el is rendelte, ami azután — többszöri sürgősségre — a Miksa főherceget koronázó, 1563. évi országgyűlés megnyitása előtt meg is történt. Ugyanebben az évben Ferabosco Pozsonyban a hajóhídnál 60 frt költséggel két kaput emelt s a Szt. Ferenc-rendiek monostora tetőzetét és lépcsőjét is helyreállította. Ezzel egy időben a magyar kamara rendeletet kapott, hogy a pozsonyi vár udvarában a föld alatt építendő vízmű költségeire 500 r. frtot fizessen. Három évvel utóbb (1566) Győr és Komárom vára épületeinek felügyelője, az 1568. év elején pedig Eger várában nagybírszabású építkezést vezetett, amelynek költsége 5000 frt utaltatott a pozsonyi, illetve szépei kamárán. Az utóbb említett évben Ferabosco Szalusztilusszal Kanizsán időzött, hogy a vár körül elterülő mocsarat lecsapolja. A következő év októberében a magyar kamara kérésére résztvett a báró Karlingh János kamarai tanácsosnak a pozsonyi kamara házában levő lakása átalakításánál végzett munkák, 1580 szeptemberében pedig Szentgyörgy és Bazin várának megvizsgálásában. 1581-ben újból megtekintette az említett két várat s Pozsonyba jöve a várban épített. 1585 áprilisában Magyarországon időzött és Forgách Imre kérelmére megbízást kapott, hogy a szükséges mesteremberekkel menjen el az omladozó trencsényi várhoz, amely ekkor már tíz év óta fedetlenül állott.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1561. márc. 29., dec. 12., 1562. ápr. 1., 1563. márc. 15., okt. 16., 14., 1566. máj. 30., 1566. jan. 31., jún. 21., aug. 3., 7., 1569. okt. 11., 1571. febr. 2., 1581. dec. 12., 1582. júl. 30., 1583. febr. 13., ápr. 21. — Lőber ben. res. no. 16. fol. 238. v. — No. 27. fol. 82. — No. 28. fol. 30. — Literae ad cameram exar., series I. fasc. 9. 1563. júl. 9-rii gr. Salm Eck levele. — Exped. cam. 1566. ápr. 27. Seren., 1571. ápr. 8. Sacrat. — Cam. Scopus., Ben. mand. 1568. jan. No. 71. — Conscriptioes Diversae, Pozsony vára, 1562. jan. 7., febr. 16., ápr. 13.

KÖLBEL (KOLBL) BENEDEK kir. építész (architectus regius, magister aedificiorum, Baumeister) 1561/2-ben Feraboscoval a pozsonyi várat vizsgálta meg. (L. Ferabosco alatt.) — 1565-ben Eisler Tamással, a bécsi erődítmények felügyelőjével, Trencsén omladozó várának megtekintésére küldetett ki.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1561. dec. 12., 1562. ápr. 1., 1563. ápr. 23. — Exped. cam. 1562. ápr. 22. Seren. — Conscriptioes Diversae, Pozsony vára, 1562. jan. 7., febr. 16., ápr. 13.

GRACIOL (GRATIOLUS) DONÁT kőművesmesternek (murator, cementarius) és **DE GEORGIO (SARTZO) FERENC** kőfaragónak (lapicida) az 1561. év folyamán a pozsonyi várban teljesített munkája értékét Ferabosco és Köbel kir. építések 325, illetve 434 r. frira becsülték. A kamara azonban nem tudta őket kifizetni s ezért hazájukba nem térhettek vissza. — Graciol 1589-ben a Nádasdyaknak „sárvári kőművese” volt s ez év legelején Bécsbe ment.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1562. márc. 28., máj. 1., 28. — Exped. cam. 1562. ápr. 22. Seren. — Conscriptioes Diversae, Pozsony vára, 1562. ápr. 13. — Lymban, series III. saec. XVI. fasc. 15. 1589. jan. 3-rii Graciol nyugtja.

RANGER MÁRTON kir. építész (architectus), miután a Trencsényi várba kiküldött kir. biztosok azt jelentették, hogy az egész felső vár a tetőzet ronggolt volta miatt igen romlott állapotban van, 1565 januárjában az említett várba küldetett, hogy helyszíni vizsgálat alapján a megtartandó építkezésről s ennek költségeiről javaslatot tegyen.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1565. jan. 16.

EISELER (EYSLER) TAMÁS, a bécsi erődítmény felügyelője (munitionum Viennensium praefectus, sumpsum architectus), 1565 áprilisában Köbel kir. építéssel az omladozó trencsényi várat vizsgálta meg. 1567 novemberében pedig Pozsonyba küldetett, hogy a fogoly János Frigyes szász hercegnek a várban lakosztályt készítsen. Ugyanebben az időben — 1568 júniusáig — Győr városának és várának rendezéséig és építését vezette.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1565. ápr. 23., 1567. nov. 22., 24., dec. 19., 1568. jan. 3., 13., máj. 6., jún. 26.

HAGER (HOGER) MÁTYÁS (MÁTÉ) udv. építész (architectus, murarius aulicus, Hofmaurer, Maurermeister) 1566 júniusában Pozsonyban járván a vár kútjának javítására és a Duna színe alá néhány ötre leendő ásásra javaslatot tett s e művelet költségeit 500 frtban szabta meg. Az 1560-as évek végén és az 1570-es évek elején Mordax Jakob pozsonyi alkaptány helyreállítási munkálatokat végeztetett a várbán, illetve ennek tetőzetén és néhány szobájában. E munkálatok felülvizsgálatára és becslésére az osztrák kamara több ízben Pozsonyba küldötte Hager, aki helyszíni szemle alapján a további, Salm gróf által is javasolt építkezésekről is véleményét adott. Sürgősen újrastájtandóknak jelezte a vár egy beomlott kerek bástyáját és a Duna partján álló hajóház, az ú. n. „neues Arsenal” romlott falát. Legutolszor 1576 júliusában küldetett Pozsonyba a sóház megvizsgálására.

Orsz. Lár: Cam. Hung., Ben. res. 1567. máj. 9., 1569. febr. 3., aug. 8., 1571. márc. 31., ápr. 28., 1572. júl. 9., 30., 1573. márc. 10., okt. 25. — Exped. cam. 1569. jan. 4. Sacrat., 1571. jún. 1., 1572. júl. 18. ad cam. Austr., 1572. júl. 30. Sacrat., aug. 7. Sacrat., — Lili. ad cam. exar. serien I. fasc. 7., 1566. jún. 6-rii Mordax, lán. 15-rii Hager levelei; series I. fasc. 15., 1573. febr. 12-rii Hager, 1576. júl. 9-rii az alsósztriai kamara levele.

Herzog József

TABARANT A.: Pissaro. *Mauclair Camille*: Claude Monet. *Fosca François*: Renoir. Mindhárom fordította Wildner Odón. Révai Testvérek kiadása. Budapest, 1926.

Abban a vállalatban, melynek előző két kötetét, a Cézanne-ról és Gauguinról szólót, már ismertettük, újabb három kötet jelent meg. Mindhárom az impresszionista művészet vezéreinek van szentelve. Leggyengébb az első, *Tabarant-é*, mely Pissaro művészeti fejlődésének útját írja le, de inkább anekdoták gyűjteményének, semmint művészi stílusfejlődésnek hat. Az új életrajzi adatok közt nem egy meghatározó az impresszionista művészet elismerésének azomórú útját világítja be, melyet nagyjából ismertünk, de minden egyes újabb részlet újra gondolkodásra készíteti az olvasót. Amint elvonnul előtűnik az egykorú párisi kritika rosszindulata, az Albert Wolffok rossz-műveltsége, azután az elismerés lassú előretörése, levelei, melyek nagy része itt jelenik meg először, melyek nyomorúságának meghatározó bizonyítékai, mind igen érdekes kordokumentum, bevilágítanak egy lista művészi lelket, akinek egész élete ideálokról folytatott küzdelem volt. Szerzőnk erre a külső küzdelemre helyezte súlyt, Pissaronak a belső formáért folytatott éppen olyan heves küzdelmét nem mutatja be. Pedig ez talán még érdekesebb, főleg nála, kire minden hatott és minden benyomásra fogékony volt és oly nehezen jutott el a saját formáidhoz. Ez a fejlődéstörténet még megírásra vár. — *Mauclair Monet-ja* összefoglalás. Mindazt, amit Monet-ről, a plein-air mesteréről írtak, Mauclair gondosan és világosan újra elénk tárja. Nem élte külső eseményeivel, hanem művészete fejlődésével, művészeti gyakorlatából levonható elveivel foglalkozik s kimutatja Monet művészetének nagy úttörő jelentségét, mellyel mindnyájunkat megtanított fényt látni, s elemzésel nem egy helyen költői erőkkel (kiemeljük a 43. oldal). Monet egyoldalúsága elől sem hányt szemet, rámutat arra, hogy a plein-air-festés és az arcképfestészet ellentétek, sőt kimondja azt az általam is kiemelt tény: ' hogy Monet elhatározó befolyással volt Manetra, hogy Monet az igazi úttörő (60. l.), hogy Renoir és a többi impresszionista is mind hatása alatt fejlődött. Épp azért, meglepő, hogy olyan elfrással is találkozunk nála. Felűnik neki, hogy Monet két műve kír a fejlődéséből, s nem veszi észre, hogy az egyik, a *Párisi utca július 14-én*, nem Monet műve, hanem Manet-é (jelenleg nr. Herczog Mór ur tulajdona). Mindamelltt ez a kötet kiváló munka. — *Fosca Renoir-ja* hasonlóképp stílus-elemzés. Renoirt levezei a XVIII. század művészetéből. Nem sok eredetiséggel, mert Mauclairnek az impresszionizmusról írt művere támaszkodik, azonkívül André, Denis tanulmányára, teletűzdel könyvét belőlük veit idézetekkel, melyekkel Renoirnak elődehez

és kortársaihoz való viszonyát magyarázza. azonban kevés önálló megfigyeléssel, noha itt-ott igen finom megjegyzésekkel is találkozunk (44. l.). Mindhárom kötetet Wildner Odón fordította, a nála ismert nagy oda-adással és művészi érzékkel. A könyvek kiállítása most is az eredeti francia kiadás pontos mása. (I. b.)

¹ Die Maler des Impressionismus, Lipsca, 1909. Teubner kiad. 2. kiadás 38. l.

BRINCKMANN: SCHÖNE GÄRTEN.

Az egyre erősödő természetszeretet egyik illene a kertművészet iránt megnyilvánuló nagy érdeklődés. A *Magyar Művészet* is ismételtelen foglalkozott már vele; programja keretén belül maradunk tehát, amikor mi most Brinckmann művét óhajtjuk ismertetni.

A kert a szabad természet kihasított része, mely a legszorosabb kapcsolatban áll az emberrel; hű tükré annak a viszonyoknak, melyben ember és természet egymással szembenállnak. A természet sokfélesége a tektonikus fejelem korlátaiba szorítva s alóvetve az esztétika követelményeinek is; ez a kertművészet alapproblémája. A másik főkérdés a kert s a hozzá tartozó épület viszonyára vonatkozik — ez már elsősorban építészeti probléma.

A kertművészet minden művészetek közt a legmulandóbb, egy-egy alkotás csak addig él, míg szorgalmas ápolással az eredeti alakot megőriztik. Természetesen ez angyai áldozatokat is követel s nem utolsó oka annak, hogy a régi kertek közzli aránylag igen kevés maradt ránk. Mindamelltt elég tekintélyes példán tudjuk a fejlődést bemutatni s így meglepő, hogy a művésztörténeti kutatás csak a legújabb időkben foglalkozik e szép kérdéssel. Az első lépés után — Marie Louise Gothein kétkötetes összefoglaló műve¹ — csak mintegy tíz év múlva jelenkezik értékes munka A. E. Brinckmann tollából. A szerző elsősorban a műkedvelő nagyközönség számára írt s így nem akarta nagyobb tudományos apparátussal művét nehezessé tenni. Csak a legszükségesebb adatok közlésére szorítkozik, ezekből vonja le a legszembetűnőbb consequentiákat. A többit a gondolkozó olvasóra bizza, aki a sorok között sok mindent kiolvashat még.

Brinckmann a főszálat arra veti, hogy kimutassa a kertművészet szoros kapcsolatát a kor egész szellemiségével. Az építészet mellett főleg az irodalomt a lírikus költészetet kell tekintetbe venni, hisz ez mutatja legjobban, hogy mit keres az ember a természetben, minő hangulatot kedvel, sít. Ezáltal a kert mindig szoros kapcsolatban van az érzelmi élettel. Már a görögök kor miniatúra is kerten ábrázol egy-egy idillikus világi vagy szent jelenetet. De a görögök keret még igen kicsiny, zárt terület, mely tagozásban követi a vár

¹ Polyóraknak előző számában méltatta avatott toll.

beosztását s teret enged hasznossági szempontoknak is (gyógynövények).

A kert igazi virágkora a renaissanceal kezdődik, melynek vídámabb hangulata, természetszeretete, jobban elősegíti ezt, mint a középkor aszketikus jellege. Eleinte egyes kentrészek elrendezése változik: a virággyyak kezdenek szabályos geometriai alakot fölvenni s összefüggő mustrát alkotni, mely mindjobban közeledik úgynevezett architektónikus mintákhoz. Az ekként kialakult egységes csoportok nagyobb egységbe záruinak azután, de a keletkezés additív rendje mindvégig tisztán látható. Ezt a fokot képviseli például a Villa Medici kertje Rómában. — A következő fokon már változás áll be: egy főterengely vonul végig a kerten, melyhez a részek többé-kevésbé erős alárendeltségi viszonyba kerülnek. A tektonika legmagasabb fokán a ház áll, ehhez igazodik a főterengely is. A kert egyes részei a tektonika fokozatos gyengülését mutatják, ez is a ház hatásának a növelésére szolgál (pl. Villa d'Este-Tivoli, Villa Lante-Bagnaia). Jellemző Ammanati kijelentése: „che le cose che si murano debbono esser guida e superiore a quelle che si piantano.”

Újabb változást jelent a barokk, amely megmozgatja, feldúlja a kert eddig nyugvó tömegeit. Nagy méreteket, messze kitékintést, festői vedutákat, szintkülönbségeket kedvel. A hangulat is megváltozik: komolyabb lett, a monumentalitás érzését növeli. A kiemelkedő főterengelyhez való szerves kapcsolódás által az egység érzése minden méretnövekedés dacára, megmarad. Annál is inkább, mert az olasz kert mindig respektálja a határt s nem engedí a szemet a végtelenbe kalandozni (pl. a Róma környéki villák: Villa Aldobrandini, Ludovisi, Falconieri — Frascati; Villa Farnese, Caprarola stb.)

Nem így jár el a francia kertművészet, mely az olaszból fejlődik ki. Ez a kertművészet igazi virágkora. A méretek óriásivá nőnek, a kerthatás elmosódik, tagolt kert s szabad természet egybefolynak, a szem a végtelenbe tekinthet s ezzel új elem vonul be a

művészetbe. (Ekkor élnek Newton, Leibniz is.) A sejtés kezd egyre erősebb szerepet játszani. Az épülethez való igazodás most is igen erős, innen indulnak ki a főutak, itt a legszigorúbb a tektonika, melynek fellazulása egyenes arányban áll a háztól való távolsággal (pl. Vaux-le-Vicomte, Versailles).

Francia s olasz elveken épül a német kertművészet, mely néhány nagyon szép alkotást mutat (pl. Wilhelmshöhe bei Cassel, Nymphenburg bei München). Ezek azonban már egy újabb szellemáramlatba esnek bele, mely főtől főrekvések jegyében indul meg s a tektonika fellazításán fáradoz. Ez vezet a romantikus kor kerthéihez, melyek már egészen más éleleti alapokon nyugszanak.

Ezek a fejlődés legfőbb állomása, melyeken Brinckmann kevés, de jó szöveg s számos gyönyörű kép segítségével végigvezet. Kár, hogy talán túlzottan ragaszkodik a népszerű hang betartásához. Odavetelt megjegyzések, érdekes, alig hangsúlyozott adatok mutatják, hogy milyen alapos ismerője a tárgynak. Az ember szinte úgy érzi, hogy néha erőszakosan elfojtja ezeket s csak a felületen marad. Ismerve tudományos felkészültségét, sajnálatos, hogy a komoly tudomány célját s módszerét most mellőzi. Ez természetesen csak egy számunkra sajnálatos tény leszögezése s nem szemrehányás: hisz végtére is a cél megválasztása, az író legegényibb joga. Célja most nem új ismeretek adása, hanem a tárgy iránt való érdeklődés fokozása volt s ennek a feladatnak kitűnően megfelelt.

Zádor Anna.

A CÍMLAPUNKON közölt rajz lptőűjvári Strobl Alajos ifjúkori önarcképe. Eredetileg a művész családjának bírtokában.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál.

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla.

Kiadó: Ormos György.

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Magyar Művészet, 1927. 2. szám.